

DLA doktori értekezés tézisei

ifj. Bazsinka József

A rézfúvós kamarazene fejlődése
Magyarországon 1990 előtt

Témavezető: Horváth Balázs

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok
besorolású doktori iskola

Budapest

2017

I. A kutatás előzményei

Választott témám irodalma meglehetősen szűkös. Ennek okai között szerepel, hogy a rézfúvós kamarazene magyarországi fejlődésének és történetének általam vizsgált korszaka időben nagyon közel van dolgozatom megszületéséhez, a műfaj pedig nem tartozik a zenei élet főszórába, ezért eddig szinte kizárólag olyanok írtak róla, akik maguk is érintettek ezen a területen, ez a tendencia pedig jelen dolgozattal csak tovább erősödik. A korábbi tanulmányok fő témája nem elsősorban a magyarországi rézfúvós kamarazene, ezért irodalomként – egyetlen későbbi szakdolgozat kivételével – csak néhány fejezet áll a rendelkezésemre Bogár István 1975-ben megjelent *A rézfúvós hangszerek* című könyvéből, a *Brass Bulletin* folyóirat 1984 októberében megjelent számából, amelyben a szaklap a magyarországi rézfúvós életről ad átfogó képet, valamint Szabó László 2010-ben és Farkas István Péter 2014-ben elkészült disszertációjából. Mivel a felsorolt szerzők zeneszerzőként, előadóként vagy éppen kiemelkedő események tanúiként maguk is részesei voltak ennek a folyamatnak, ezért írásaik különösen értékesek és fontosak. Bogár István zeneszerző könyve a '70-es évek első feléből megmutatja, hogy mennyit változott a műfaj a XX. század közepétől napjainkig: 1975-ben Bogár még a szextettet emelte ki, mint a műfajra leginkább jellemző formáció, néhány évvel később azonban ez már a kvintett lesz. Szabó László írása képes átfogó körképet nyújtani a magyar rézfúvós kamarazene

életről, Farkas István Péter disszertációjának mellékletében pedig rendkívül részletes és hasznos adatbázis található a kiemelkedő magyar zenei oktatási intézmények rézfűvós tanáiról, a Zeneakadémia növendékeiről, valamint a zenekarok rézfűvós szólamairól, évszámokkal és nevekkal. Ezeknek a fejezeteknek területi korlátai azonban határt szabnak a téma mélyebb kibontásának. Csomós János: *A Budapest Rézfűvós Quintet* című szakdolgozata (2014) az első olyan írásmű, amelynek témája egy magyar rézfűvós együttes részletes bemutatása, kutatási anyaga fontos forrásként szolgált számomra.

II. Források

A disszertációm köszönetnyilvánításában írtam: „dolgozatom megírásához elengedhetetlenül szükséges volt felkeresnem a magyar rézfűvós kamarazene több kiemelkedő szereplőjét, formálóját, valamint olyanokat is, akik kapcsolatban voltak jelentős tanárokkal, művészekkel, hogy visszaemlékezéseik, információik és a birtokukban lévő dokumentumok rendelkezésemre bocsátásával pontosabb képet adhassak az eseményekről, tendenciákról és szereplőkről.” Közülük külön meg kell említenem Adamik Gábort, Bakó Leventét, Bazsinka Józsefet, Hőna Gusztávot, Szabó Lászlót és Szabó Vilmost, akik mind tagjai, vagy tagjai voltak kiemelkedő magyar rézfűvós együtteseknek és szóbeli visszaemlékezéseik nélkül nem tudtam volna bemutatni

ezeket a csapatokat. Nélkülözhetetlen, ugyancsak szóbeli beszámolókat, valamint fényképeket kaptam id. Szabó László munkásságának bemutatásához a Magyar Néphadsereg Zenész Tiszthelyettesképző Szakközépiskola (MNZTSZ) volt diákjaitól, ugyanis a rézfúvós kamarazene színvonalát meghatározó tanárról mindössze egyetlen portrét találtam a *Muzsika* 1984. márciusi számában, valamint egy interjút a *Parlando* 1980. májusi számában.

Bauer Vendel, aki a rézfúvós kamarazenei életre katalizáló hatású barcsi zenei táborok igazgatója és főszervezője volt, rendelkezésemre bocsátotta ezeknek az eseményeknek a teljes dokumentációját: a brosúrákat, összefoglalókat, kimutatásokat és a fényképeket. A Somogyi Néplap egy-egy tudósításával együtt meglehetősen pontos képet kaphattam arról, hogyan nőtt egyre nagyobbra ez az esemény, és hogyan vált a '80-as évek legfontosabb magyarországi rézfúvós kamarazene fórumává.

Dolgozatomban több magyar zeneszerző rézfúvós kamaraművének sajátosságait vizsgálom, valamint elemzem néhány részletét. Az ehhez szükséges kották legnagyobb részét a Szt. István Király Zeneművészeti Szakgimnázium kottatárából kaptam meg. A kották közül meglehetősen sok id. Szabó László hagyatékából származik, ezért rendre találkoztam a szerzők saját kézzel írt, baráti dedikációival, ami még közelebbivé és személyesebbé tette számomra az anyagot.

III. Módszer

A dolgozat megírásához szükséges első lépést az anyag feltérképezése jelentette: megpróbáltam minél hiánytalanabban összeállítani a magyar rézfúvós kamaradarabok listáját, amelyhez a kottakiadók adatbázisain kívül a Budapest Music Center Zenei Információs Központot és a zeneszerzők műveinek elérhető listáit használtam fel. Az így összeállított listám természetesen sosem lehet teljes: ha feltesszük, hogy más nem is, de legalább a kéziratok, meg nem jelent művek hiányoznak róla. A művek mellett igyekeztem összeállítani egy listát a magyar rézfúvós kamarazenei együttesekről is, amely feltehetőleg ugyancsak hiányos, hiszen voltak rövidebb életű, minimális dokumentációs anyagot hagyó csapatok is, az iskolai csapatokat pedig – leszámítva a MNZTSZ eredményes együtteseit és néhány zeneakadémiai együttest – természetesen nem vettem bele a listába. A két lista összevetése: a közel háromszáz zenemű különböző szempontból történő csoportosítása, valamint az együttesek megjelenése és működése jól kirajzolja, hogy mikor, mennyi mű született; mikor mekkora érdeklődés övezte a műfajt a zeneszerzők között; milyen hatással bírt egy-egy kiemelkedő együttes munkássága, vagy kamarazenei fórum, iskola a zeneszerzőkre és a műfajra; és mikor milyen hangszer összeállítás volt elterjedt. A dolgozatom második felében ennek megfelelően párhuzamosan foglalkozom az együttesek, előadók, tanárok munkásságával, fórumok történetével, és

a hozzájuk kapcsolható, vagy kortárs művekkel. A különböző szempontokból kiemelkedő zeneszerzők legfontosabb, meghatározó, vagy éppen jellemző műveibe bepillantást is szeretnék nyújtani azok bemutatásával, egy-egy részlet elemzésével, valamint a művek elhelyezésével a szerzők életművében. Bogár István, Szokolay Sándor, Hidas Frigyes és Dubrovay László munkásságával részletesebben foglalkozom, mivel az ő műveiket – melyek száma mennyiségileg is kiemelkedő – az oktatásban és a rézfúvós koncerteken is gyakrabban vették vagy veszik elő.

A dolgozatom témájául szolgáló négy évtized több évszázadot felölelő előzményeit azért tartottam szükségesnek bemutatni, mert a rézfúvós kamarazene magyarországi kezdeteikor szinte kizárólag ezek a régi toronyzenék, reneszánsz és barokk művek jelentették a repertoár törzsét, de később, sőt ma is jellemző és fontos darabjai ezek a különböző együttesek koncertrepertoárjának.

IV. Eredmények

Szülői hátt terem miatt már gyermekkoromtól kezdve nagyon szerettem a rézfúvós kamarazenét, doktori éveim alatt pedig a legintenzívebb művészeti tevékenységet az In Medias Brass rézfúvós kvintett tagjaként folytattam. A téma tehát személyes indíttatású, kutatásaimat azon a területen végeztem, ahol szakmailag a legaktívabb vagyok. Ahogy fentebb, az irodalommal kapcsolatban rámutattam, a magyar

rézfúvós kamarazenéről eddig nem született olyan átfogó tanulmány, amelynek középpontjában ez a téma állna, ezért úgy gondoltam, hasznos és hiánypótló munkát végezhetek.

A megközelítés újszerűsége elsősorban abban áll, hogy az együttesek mellett, amelyekről az eddigi munkákban is volt szó, én igyekeztem nagyobb hangsúlyt fektetni a művekre és zeneszerzőkre, valamint megpróbáltam a két részt együtt, az előadók és zeneszerzők egymásra gyakorolt hatását is bemutatni. Vizsgálódásom eredményeként kirajzolódik az a tendencia, amely a modern rézfúvós kamarazene magyar kezdeteitől elvezet a '70-es és '80-as évek robbanásszerű fejlődéséhez, amikor – nemzetközi viszonylatban is – kimagaslóan sok zeneszerző fordult a műfaj felé, akik rengeteg művet komponáltak. Jól nyomon követhető az is, ahogy az első két évtized, az '50-es, '60-as évek rendkívül változatos hangszer összeállításai után hogyan emelkedett ki id. Szabó László munkássága nyomán a MNZTSZ-ben a szextett formáció, később pedig, a '70-es évek végétől, miután megkezdte pályafutását a Budapest Rézfúvós Kvintett, hogyan lett a legelterjedtebb felállítás a rézfúvós kvintett. Mindez a művek számát és az alakuló együttesek összetételét is meghatározta.

Ezek olyan folyamatok, amelyek nem ismeretlenek, vagy újjak azok számára, akik részesei voltak ennek, azonban egészében vizsgálva és írásban bemutatva még nem voltak.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Koncertek az In Medias Brass rézfúvós kvintett (Kresz Richárd, Nagy Antal Endre – trombita, Benyus János – kürt, Sztán Attila – harsona, ifj. Bazsinka József – tuba) tagjaként:

2014. február 27. 19:00, Régi Zeneakadémia Kamaraterme

Dragony Tímea: Kvintett

Zombola Péter: Quintet

Selmeczi György: Himnuszok 2 (szóló: Bazsinka Zsuzsanna, szoprán)

Tűzkő Csaba: Magyar szonáta, 1. tétel

Fekete Gyula: Széki Ötös

Arányi-Aschner György: Quintet

Bánkövi Gyula: Hat Rézmetszet

Tűzkő Csaba: Balkán szonáta, 3. tétel

2014. március 23. 13:00, Magyar Rádió, 6-os stúdió:

Dragony Tímea: Kvintett

Selmeczi György: Himnuszok 2 (szóló: Bazsinka Zsuzsanna, szoprán)

Bánkövi Gyula: Hat rézmetszet

Tűzkő Csaba: Balkán Sonata III. tétel (Kopanitsa alla rondo)

Fekete Gyula: Széki Ötös

Dubrovay László: Quintet Nr. 3. 2-3. tétel